

Avskrift.

År 1954 den 15.januar ble ved
Oslo byretts avd. for straffesaker
i sak nr. 175/1951:

Mortifikasjonssak:

Saksøker: Overlærer og h.r.advokat Edm.Haug,
nu hans enke fru Milly Haug, tidl. Egedesgt. 3, nu Drammensvn.
50 c, Oslo

Prosessfullmektig: h.r.advokat Gunnar Eriksen, Oslo.

Saksøkt: h.r.dommer Ferdinand Schjelderup, Skogryggveien 10, Vetta-
kollen, Oslo.

Prosessfullmektig: h.r.advokat Chr.L.Jensen, Oslo,

avsagt sådan

d o m:

Saken gjelder mortifikasjon av angivelig ærekrenkende
beskyldning.

Sakens sammenheng er i det hovedsakelige følgende:

Til hovedforhandlingen i en privat straffesak som i 1949
var anlagt av overlærer og høyesterettsadvokat Edm. Haug mot direktør
Sam.Knutzen, blev høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup innkalt
som vidne - efter det som er oplyst, for å forklare sig om Haugs
forhold til hjemmefrontens ledelse. Hovedforhandling var berammet
til i november 1950. Da dommer Schjelderup på denne tid var syk
og forhindret fra å møte i retten, sendte han direktør Knutzens
prosessfullmektig, høyesterettsadvokat Chr.L.Jensen, en skrivelse
datert 31/10 1950, hvori han nærmere redegjør for sitt kjennskap til
saken og hvad han kan forklare. Skrivelsen var ment helt eller delvis
å skulle opleses i retten. Imidlertid blev hovedforhandlingen utsatt,
og skrivelsen av advokat Jensen sendt retten med hans prosesskrift
av 6/11 1950. Forinnen var overlærer Haug og hans prosessfullmektig,
høyesterettsadvokat Gunnar Eriksen, gjort kjent med skrivelsens inn-
hold. Skrivelsen ses siden - 10/11 1950 - å være gjennomgått på ry
og rettet av dommer Schjelderup - en rettelse som dog ikke berørte
den uttalelse nærværende sak gjelder. Oplæsning av skrivelsen i
retten falt forøvrig bort, idet dommer Schjelderup da saken blev
fremmet i februar 1951, møtte i retten og avga forklaring.

Som allerede antydnet omhandler skrivelsen overlærer Haugs
forhold til hjemmefrontens ledelse. Som bevis for i hvor høy grad

Haug hadde endret sin innstilling overfor denne, nevner dommer Schjelderup diverse brev og skrivelser som angis å stamme fra Haug. I denne forbindelse uttaler han videre:

".....

Endelig nevner jeg et fotografi av et på engelsk avfattet brev til den amerikanske legasjon i Stockholm. Dette brev har mottagerne levert den britiske legasjon. Deretter ble det levert meg av den britiske konsul Nielsen, Lingekarenes kontaktmann i Stockholm og havnet sluttelig hos utenriksminister Trygve Lie. Jeg husker nøyaktig disse ordene: "The neo-nazists have had a serious loss, as Mr. Ferdinand had to leave. They have no Goebbels any more,"

....."

I denne uttalelse så overlærer Haug en beskyldning for at han hadde skrevet og forfattet det nevnte (anonymo) brev - en beskyldning han bestred riktigheten av og som han fant årekrenkende for sig og straffbar efter strfl.s § 247. En henvendelse til dommer Schjelderup gjennom advokat Eriksen for å få beskyldningen tilbakkelt, førte imidlertid ikke til noe resultat. Og da forlik heller ikke blev oppnådd i forliksrådet, hvor saken blev behandlet 29/1 1951, gikk Haug ved stevning til Oslo byrett av 14/3 1951 til sak mot dommer Schjelderup for ved dom å få beskyldningen mortifisert.

Under sakens forberedelse i byretten er overlærer Haug avgått ved døden. Saken er imidlertid overtatt og fortsatt av hans hustru Milly Karen Haug.

Heller ikke under saksforberedelsen har forlik vært å oppnå.

Under hovedforhandlingen den 4/1 og 5/1 1954 har fru Haug nedlagt sådan

påstand:

"1. Den av h.r.dommer Ferdinand Schjelderup i skrivelse til h.r. advokat Chr.L.Jensen av 31.okt. 1950 fremsatte beskyldning om at overlærer Edm. Haug har forfattet eller skrevet et på engelsk avfattet brev til Den amerikanske legasjon i Stockholm inneholdende følgende: "The neo-nazists have had a serious loss, as Mr. Ferdinand had to leave. They have no Goebbels any more" - kjennes død og maktesløs.

2. H.r.dommer Ferdinand Schjelderup dømmes til å betale overlærer Edm. Haug nærværende saks omkostninger."

Høyesterettsdommer Schjelderup har nedlagt påstand om frifinnelse.-

Hvad saksøkeren gjør gjeldende fremgår i det vesentlige av fremstillingen foran. Som der anført påståes saksøkte med sin uttalelse - citert foran - i skrivelsen til høyesterettsadvokat Chr.L.Jensen av 31/10 1950 å ha beskyldt overlærer Haug for å ha skrevet eller forfattet det omhandlede, anonyme, på engelsk avfattede brev til den amerikanske legasjon i Stockholm. Beskyldningen savner ethvert grunnlag, overlærer Haug har ikke hatt noen befatning med brevet. Beskyldningen var årekronkende for ham, og straffbar efter strfls. § 247, idet den var egnet til å skade hans gode navn og rykte og til å utsette ham for hat, ringeakt eller tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillit. Som ubevist - sannhetsbevis er ikke engang søkt ført - må beskyldningen bli å kjenne død og maktesløs.

Saksøkte bestrider ikke med den citerte uttalelse å ha gitt uttrykk for at brevet skrev sig fra overlærer Haug. At så var tilfelle, blev uttrykkelig sagt ham av den tjenestemann ved den britiske legasjon i Stockholm - konsul Nielsen - som overbrakte ham kopien. Kopien overlot saksøkte til daværende utenriksminister Trygve Lie som senere meddelte at han hadde fått bekreftet at brevet stammet fra Haug. Også andre foreliggende omstendigheter støttet riktigheten herav - således Haugs agitasjon mot hjemmefrontens ledelse, brev som saksøkte efter deres innhold og form mente skrev sig fra Haug og det fornødt at Haug i sin agitasjon tidligere hadde betegnet medlemmer av hjemmefrontens ledelse som "nynasister". Så sikker var saksøkte på at brevet skrev sig fra Haug at han anså det unødvendig for han skrev skrivelsen til advokat Jensen, å forelegge Haug saken. Da saksøkte under saksforberedelsen blev avskot erklæring om han vilde føre sannhetsbevis og fikk utsettelse for å ta standpunkt hertil, gikk han påny nøie gjennom saken og kom til det resultat at Haug ikke kunde ha skrevet brevet. Efter dette meddelte han retten at sannhetsbevis ikke ville bli søkt ført.

Hvad den påklagde uttalelse i skrivelsen til advokat Jensen angår, mener imidlertid saksøkte at den ikke kan mortifiseres. Brevet til den amerikanske legasjon inneholdt ingen årekronkende mot eller fremkalte noen injuriøse forestillinger hos saksøkte.

Han var kommet i faresonen og forlot landet efter råd fra regjeringen i London. At han blev betegnet som nynasistenes Goebbels, tok han heller ikke fornærmelig op, tværtimot følte han sig smigret over sammenligningen som han mento pekte hen på hans evner som propagandist i hjemmefrontens tjeneste, ikke som noe som gikk på karakteren løs. Brevet kunde ikke skade ham på noen måte. Mottageren av brevet - den amerikanske legasjon i Stockholm - var tilstrekkelig inne i forholdene til at brevet ikke kunde medføre skadevirkninger av noen art. Under disse omstendigheter kunde det heller ikke være injurierende overfor Haug å si at han hadde skrevet brevet. Og selv om brevet måtte anses som krenkende for saksökte, kunde det ikke være rettsstridig å si at Haug hadde skrevet det. Efter forholdene lå det ikke noe utilbörlig eller uforsvarlig i en slik uttalelse. - Uttalelsen kan neppe ha skapt noen injuriöse forestillinger hos Haug, skadet ham på noen måte eller hatt noen betydning for hans omdömme. Under politisk bevegede tider kan uttrykkene bli sterke. Den som er mod, må finne sig i litt av hvert og kan ikke være for ömfintlig. Haug var selv en kampens mann, han drev en intens agitasjon og kjempet for sitt. Selv betegnet han medlemmer av hjemmefrontens ledelse som nynasister, og denne uttrykksmåte blev benyttet innen den krets han tilhørte eller sognet til. Under disse omstendigheter kan den påklagede uttalelse ikke sies å ha gått ut over det tillatelige. Det hele er i virkeligheten en bagatell.

Videre henviser saksökte til at han i Haug - Sam.Knutzen - saken optrådte som vidne. Han var forpliktet til som vidne å forklare sig. Hvad han har uttalt i skrivelsen til advokat Jensen av 31/10 1950 er en pliktmessig vidneforklaring, avgitt i fullstendig og efter omstendighetene begrunnet god tro på at det han anførte var riktig. I sin skrivelse har han holdt sig strengt til saken og til hvad han var forpliktet til å forklare sig om. I enhver henseende har han optrådt tilbörlig og aktsomt. Noe rettsstridig forhold fra hans side foreligger ikke. Under disse omstendigheter kan den påklagede uttalelse ikke mortifiseres.

Til støtte for sitt syn har saksökte påberopt sig teorien, loven selv og rettspraksis.

Retten anser det ikke tvilsomt at saksökte i sin skrivelse til høyesterettsadvokat Chr.L.Jensen av 31/10 1950 tillegger overlærer Haug å ha skrevet eller forfattet det i saken omhandlede

anonyme, på engelsk avfattede brev til den amerikanske legasjon i Stockholm. Heller ikke anser retten det tvilsomt at saksökte med dette tillegger Haug en uverdigg handling. Det er rettens opfatning at uttalelsen inneholder en beskyldning med de i strfls § 247 nevnte kjennemerker og således var egnet til å skade overlærer Haugs gode navn og rykte eller til å utsette ham for ringeakt eller tap av den for hans stilling eller næring fornödne tillit. At saksökte ikke anså brevens innhold krenkende for sig, utelukker efter rettens mening ikke at det var årekrenkende for Haug å bli beskyldt for å ha skrevet brevet. At brevet må være tillagt betydning, synes forövrig å fremgå av at det blev anstillet nærmere undersøkelser om hvem det kunde skrive sig fra og at meningen dog var å anvende det mot Haug i hans sak mot direktör Knutzen.

Saksökte har fremholdt at den påklagede uttalelse som han fremkom med i fullkommen god tro, efter forholdene ikke var så alvorlig eller gikk så langt at den kan karakteriseres som rettsstridig. Haug måtte finne sig i såpass. Han hadde selv tidligere betegnet medlemmer av hjemmefrontens ledelse som "nynasister", og en slik uttryksmåte var ikke uvanlig i den krets han tilhørte. At så er tilfelle, finner retten efter det foreliggende å måtte gå ut fra. Men dette er dog noe annet enn å gi sig av med å skrive anonyme brev av innhold som angitt - et forhold som også saksökte - som nevnt - må ha ment var av den art og betydning at det burde omtales i hans vidneforklaring - formentlig til karakteristikk av Haugs forhold. Som nevnt var hans skrivelse til advokat Jensen tenkt fremlagt som bevis i Haugs sak mot direktör Knutzen. Hverken det påpökte forhold eller omstendighetene ellers kan efter rettens mening opheve det rettsstridige i saksöktes uttalelse. Da beskyldningens sannhet ikke er bevist - sannhetsbevis er som nevnt ikke ongang sökt fört og saksökte har under hovedforhandlingen gitt uttrykk for at han mener å vite at Haug ikke har skrevet eller forfattet det omhandlede brev - vil beskyldningen bli å kjenne död og makteslös.

Retten anser på det rene at saksökte fremkom med sin beskyldning i en skrivelse - skrivelsen til høyesterettsadvokat Chr.L.Jensen av 31/10 1950 - som var ment å skulle være hans vidneforklaring i saken overlærer Haug - direktör Knutzen. Videre anser retten på det rene at han fremkom med beskyldningen i god tro og som pliktig til å möte som vidne i saken. At saksökte i sin skrivel-

-6-

se ikke gikk utenom saken eller hvad han som vidne var forpliktet til å forklare sig om og i det hele ikke viste noen mangel på tilbørlig aktsomhet, anser retten likeledes godtgjort. Dette er imidlertid omstendigheter som retten antar ikke kan hindre mortifikasjon - en oppfatning som retten mener stemmer med teorien på området, med gjeldende rett og med domspraksis. ⓧ

Saksøkeren har nedlagt påstand om erstatning for saksomkostninger. De forlikstilbud saksøkte er fremkommet med i forliksrådet og under sakens forberedelse, har saksøkeren ikke funnet å kunne godta.

Saksøkte har henvist til at den uttalelse saken gjelder fremkom i en skriftlig redegjørelse som var ment å skulle være hans vidneforklaring i saken Haug - Sam.Knutzen. Han var pliktig til å møte som vidne i saken, han fremkom med sin uttalelse i god tro, gikk ikke utenom saken og viste ingen mangel på aktsomhet. Han mener under disse omstendigheter ikke å kunne pålegges å betale saksomkostninger. Saksøkte mener videre å ha gjort hvad gjøres kunde for å få saken forlikt.

Retten har ved avgjørelsen av omkostningsspørsmålet vært i adskillig tvil. Som foran anført, anser retten på det rene at den påklagede uttalelsen er fremkommet under omstendigheter som av saksøkte hevdet. (Under sykdomsforfall å avgi skriftlig vidneforklaring var han vel forøvrig ikke forpliktet til, men retten legger mindre brett på dette forhold.) Det kan synes mindre rimelig - jfr. strpr.l.s § 456,2 som finner anvendelse - under slike forhold å bli ilagt omkostninger. Hensyn må imidlertid også tas til den annen part, som i det foreliggende tilfelle neppe kan sies å ha foranlediget eller gitt grunn til saksøktes uriktige uttalelse. Og at Haug hadde rimelig grunn til å reise sak, synes ikke godt å kunne bestrides. Imidlertid kan det være spørsmål om ikke saksøkeren burde godtatt saksøktes forlikstilbud av 15/11 1952 (dok. 17 i saken), hvori saksøkte erklærer sig villig til - riktignok i tilknytning til en lengere redegjørelse - å tilbakekalle uttalelsen. Såvidt ses stod det dengang på spørsmålet om offentliggjørelse av forliket og spørsmålet om saksomkostninger. Etter omstendighetene finner retten dog ikke å kunne bebreide saksøkeren at hun avviste tilbudet. Etter dette finnes saksøkte - alt tatt i betraktning - å burde dekke saksøkerens utgifter. Med grunnlag i den arbeidsoppgave som er fremlagt av saksøkerens prosessfullmektig, settes omkost-

ningene til kr. 1.200,00 - ettusentohundrekroner - .

--

Saksökte har efter at saken var opptatt til doms i prosesskrift til retten av 11/1 1954 begjært saken reassumert for å få anledning til å dokumentere to skrivelser fra fru Margit Skeie av 8/1 1954. Med dette aktes godtgjort at betegnelsen "ny-nasistisk" er blitt brukt i professor Skeies og overlærer Haugs krets om hjemmelødsen, og at medlemmer av denne også skal være betegnet som Himmler og Rosenberg - og Goebbels. Noe bevis for at Haug har brukt uttrykkene angis skrivelserne fra fru Skeie ikke å gi. Forholdet menes å ha betydning for spørsmålet om saksöktes uttalelse har noen injurierende karakter. Skrivelserne fra fru Skeie angis dessuten ytterligere å underbygge saksöktes påstand om at han var i god tro.

Som det vil fremgå av premissene ovenfor, har retten gått ut fra at overlærer Haug, som fremholdt av saksökte under hovedforhandlingen, har benyttet betegnelsen nynasister om medlemmer av hjemmefrontens ledelse. Likeledes har retten ansett godtgjort at saksökte var i god tro. Under disse omstendigheter antas det upåkre- vet å reassumere saken. Jfr. forövrig rettens - upåkjærede - be- slutninger av 19/6 og 18/12 1953.

--

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

1. Den av h.r.dommer Ferdinand Schjelderup i skrivelse til h.r.advokat Chr.L.Jensen av 31. okt. 1950 fremsatte beskyldning om at overlærer Edm. Haug har forfattet eller skrevet et på engelsk avfattet brev til Den amerikanske legasjon i Stockholm inneholdende følgende: "The neo-nazists have had a serious loss, as mr. Ferdinand had to leave. They have no Goebbels any more" - kjennes død og maktesløs.

2. I erstatning for saksomkostninger dömmes Ferdinand Schjelderup til å betale til enkefru Milly Haug kr. 1.200,00 - ettusentohundrekroner - .

3. Oppfyllelsesfristen er 14 - fjorten - dager fra dommens forkynnelse.

--

Dommen avsacs for åpne dører. Da ingen av partene eller deres prosessfullmektiger var tilstede, vil dommen bli å forkynne.

Retten hevet.

Gustav Gjerstad (sign)

G.Gulbrandsen (sign)

Erling Sundgaard (sign)

Riktig gjenpart bekreftes:

K.L.Stene (sign)

Oslo byrett
(stempel)

sekretär

Dagmar K. (sign)